

Utviklingen i alderspensjon pr. 30. juni 2015

Notatet er skrevet av: Iren Amundsen, Espen Steinung Dahl, Oddbjørn Haga, 06.08.2015.

Utviklingen pr. 30. juni 2015

Ved utgangen av 1. halvår 2015 er det 854 200 personer som mottar alderspensjon, en økning på 33 400 eller fire prosent fra utgangen av 1. halvår 2014. 9 500 av økningen er i aldersgruppa 62-66 år, dvs. at nærmere 72 prosent av økningen skjedde blant pensjonister 67 år og over.

86 200 personer i alder 62-66 år mottar alderspensjon. Dette betyr at nærmere 31 prosent av befolkningen i denne aldersgruppa er alderspensjonister. Ved første telletidspunkt etter at pensjonsreformen trådte i kraft – utgangen av 1. kvartal 2011 - var andelen seks prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, viser antall nye alderspensjonister en nedgang på 1 800 i 1. halvår 2015 sammenliknet med samme periode i 2014. Nedgangen skyldes i sin helhet at færre starter uttaket ved 67 år. Det er to grunner til dette: Færre 67-åringer i befolkningen sammenliknet med 2014 og at en høyere andel allerede har tatt ut pensjon før de fylte 67 år. I løpet av 1. halvår 2015 er seks av ti nye alderspensjonister 67 år mot fem av ti ved utgangen av 1. halvår 2011. 37 500 personer ble registrert som nye alderspensjonister i løpet av 1. halvår 2015.

Andelen som velger å ta ut gradert alderspensjon avtar stadig, men nedgangen i andelen blir mindre for hvert år. Mens 18 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. kvartal 2011, er andelen nå nede i 10 prosent.

For første gang i 10 års-perioden er gjennomsnittlig årlig pensjon ved utgangen av 1. halvår lavere enn året før, omregnet med konsumprisindeksen. Ved utgangen av 1. halvår var gjennomsnittlig pensjon 223 300 kroner mot 225 400 kroner ved utgangen av 1. halvår 2014. Dette skyldes i hovedsak at grunnbeløpet økte med bare 1,9 prosent fra 1. mai 2014 til 1. mai 2015, mens det så langt i år har vært spesielt sterk prisstigning i juni sammenliknet med samme periode i 2014. Samtidig er det fortsatt en økning i antallet som tar ut pensjon før fylte 67 år og dermed får livsvarig lavere pensjon. Dette bidrar gradvis til en reduksjon i gjennomsnittlig pensjon for alderspensjonistene totalt sett, etter hvert som de som har valgt tidliguttak gradvis blir eldre.

Det foreligger ikke nye tall for hvor mange som kombinerer arbeid og alderspensjon. Vi viser her til statistikkpubliseringen pr. 31. desember 2014.

Pensjonsreformen

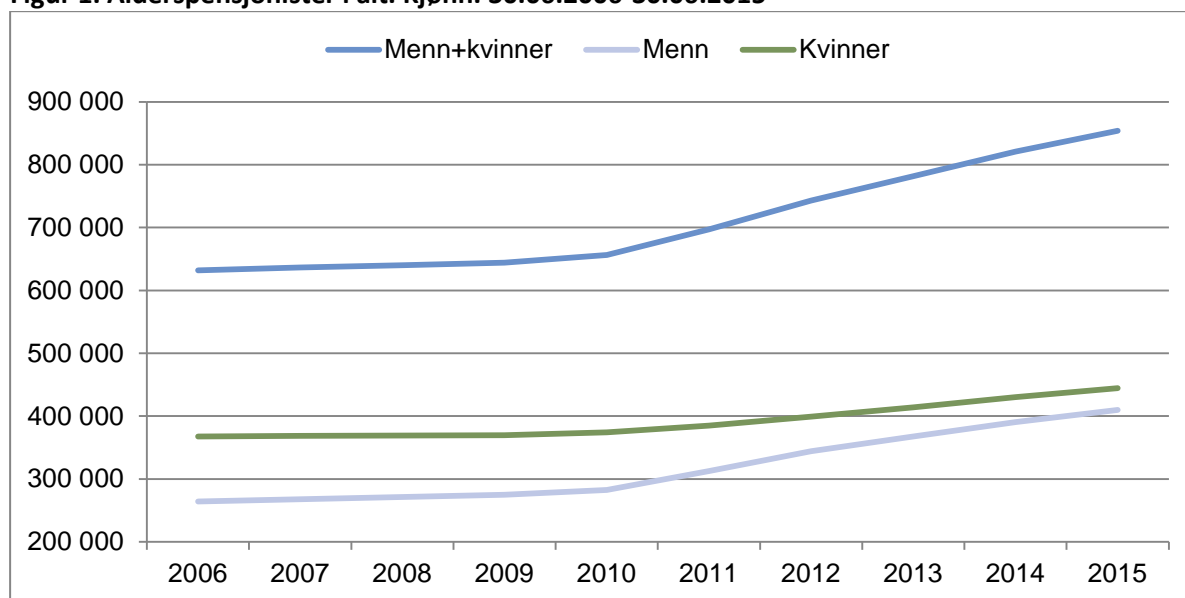
Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

Antall alderspensjonister øker, men ...

Antall alderspensjonister økte med 33 400 fra 30. juni 2014 til 30. juni 2015, slik at antall personer som mottar alderspensjon ved utgangen av 1. halvår 2015 er **854 200**. Menn står for 58 prosent av økningen, noe som utgjør 19 300 personer. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten sammenlignet med de foregående årene. Til sammenligning stod menn for 74 prosent av økningen fra 30. juni 2010 til 30. juni 2011. Kvinner har altså en høyere andel av økningen i 1. halvår 2015 sammenliknet med samme periode i 2011.

Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2006 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene 2011-2015 enn tidligere i perioden. Dette skyldes pensjonsreformen og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67 til 62 år. Pr. 30. juni 2006 var det 103 200 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen. Pr. 30. juni 2015 er forskjellen 34 600.

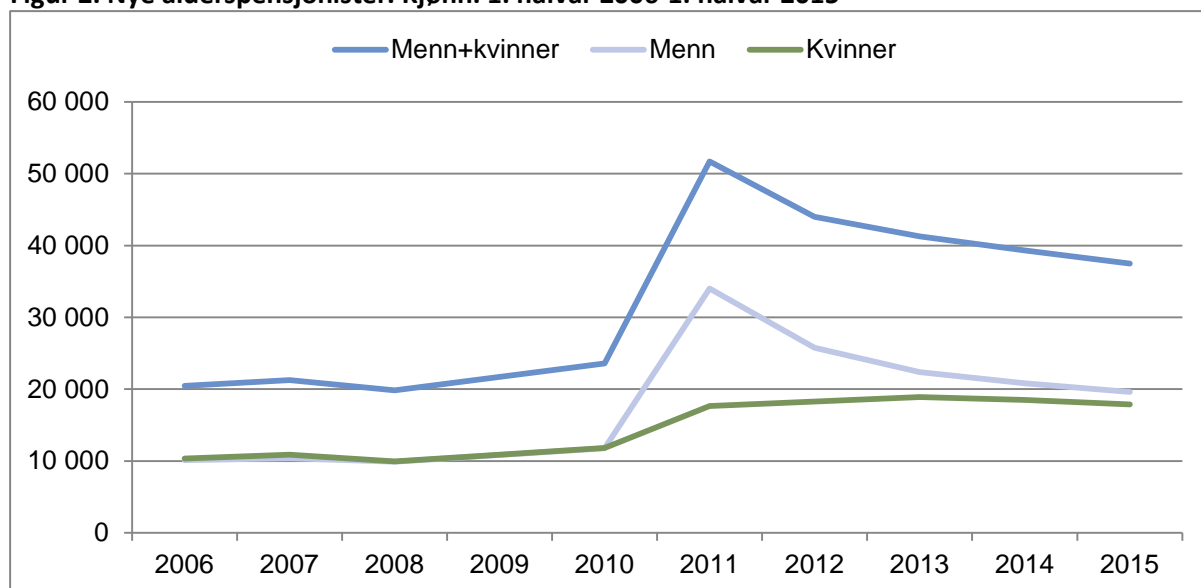
Figur 1. Alderspensjonister i alt. Kjønn. 30.06.2006-30.06.2015

... samtidig avtar antall nye alderspensjonister svakt

Antall nye alderspensjonister er 37 500 i 1. halvår 2015 mot 39 300 i 1. halvår 2014, dvs. en nedgang på 1 800, eller 4,7 prosent. Mennene utgjør 1 200 av denne nedgangen (figur 2).

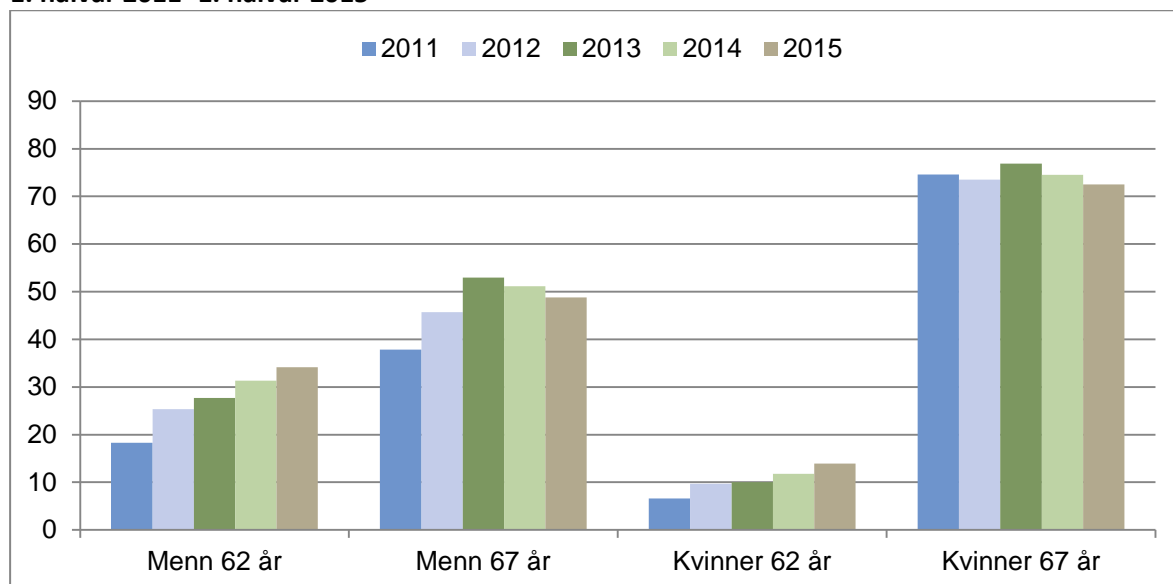
Figur 2. Nye alderspensjonister. Kjønn. 1. halvår 2006-1. halvår 2015*

*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 67 eller 62 år. Av de nye alderspensjonistene i 1. halvår 2015 var andelen som tok ut pensjon ved 67 år og 62 år henholdsvis 60 prosent og 25 prosent for menn. For kvinner var andelene 73 prosent og 14 prosent. De to siste årene viser tallene at andel nye 67-åringar har gått ned med rundt to prosentpoeng årlig. Se figur 3.

Figur 3. Nye alderspensjonister 62 og 67 år. Kjønn. Andel i forhold til alle nye innenfor hvert kjønn. 1. halvår 2011- 1. halvår 2015

Blant dem som tar ut alderspensjon fra 67 år er det mange som har overgang fra andre pensjoner. I 1. halvår 2015 var det 10 500 av de nye alderspensjonistene som tok ut pensjon fra 67 år som hadde overgang fra uføretrygd, 300 fra gjenlevendepensjon og 5 800 fra AFP. Til sammen blir dette 16 700,

dvs. at nærmere 3 av 4 nye 67-årige alderspensjonister har hatt en pensjon før de ble alderspensjonister. Hvis vi ser bort fra de som har overgang til alderspensjon ved 67 år fra andre pensjoner, er det 62 år som er den mest populære uttaksalderen for alderspensjon.

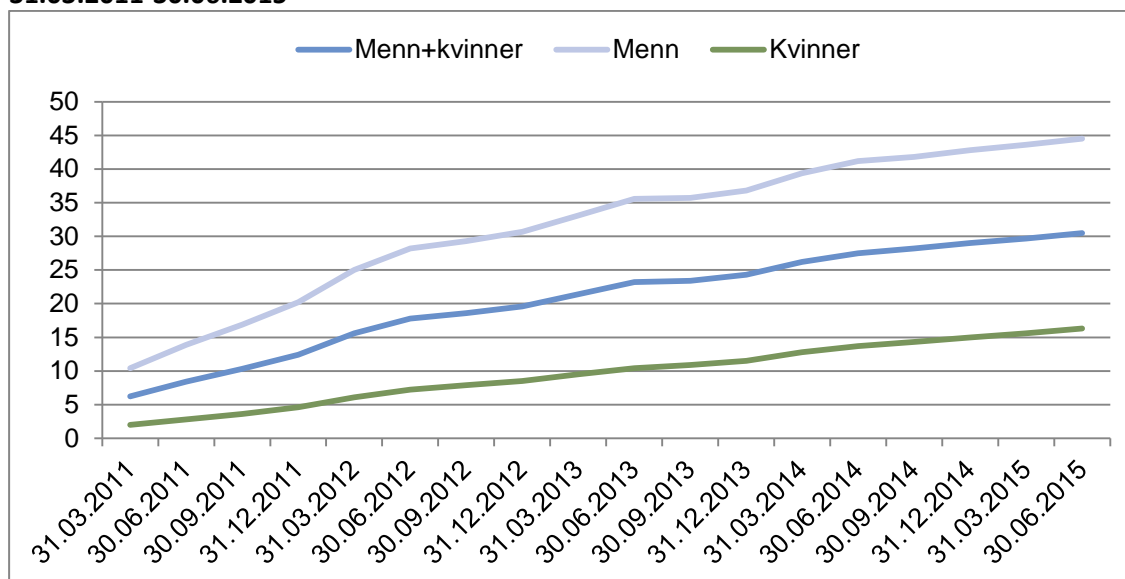
Uttak før fylte 67 år: Flest menn, men kvinneandelen øker

Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i langt mindre grad enn menn benyttet seg av denne muligheten. Viktige årsaker er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Blant dem som har muligheten til å ta ut tidlig alderspensjon, ser vi allikevel at andelen menn har vært nesten dobbelt så høy som andelen kvinner. En mulig årsak til dette er blant annet at kvinner har lengre forventet levealder enn menn og derfor i større grad er tjent med å utsette uttaket av alderspensjon.

Pr. 30. juni 2015 er det 86 200 alderspensjonister i aldersgruppa 62-66. Dette er en økning på 9 500 fra 30. juni 2014. Menn utgjør 74 prosent av alle i aldersgruppa 62-66 år ved utgangen av 1. halvår 2015, mot 84 prosent ved utgangen av 1. halvår 2011.

30,5 prosent av 62-66-åringene i befolkningen har tatt ut alderspensjon pr. juni 2015. Ved første telle tidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft (utgangen av 1. kvartal 2011) var andelen seks prosent. Det er store forskjeller på menn og kvinner: 44,5 prosent av mennene og 16,3 prosent av kvinnene i befolkningen er alderspensjonister når de er mellom 62 og 66 år (figur 4).

Figur 4. Alderspensjonister 62-66 år. Kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. 31.03.2011-30.06.2015

Fylkesfordeling

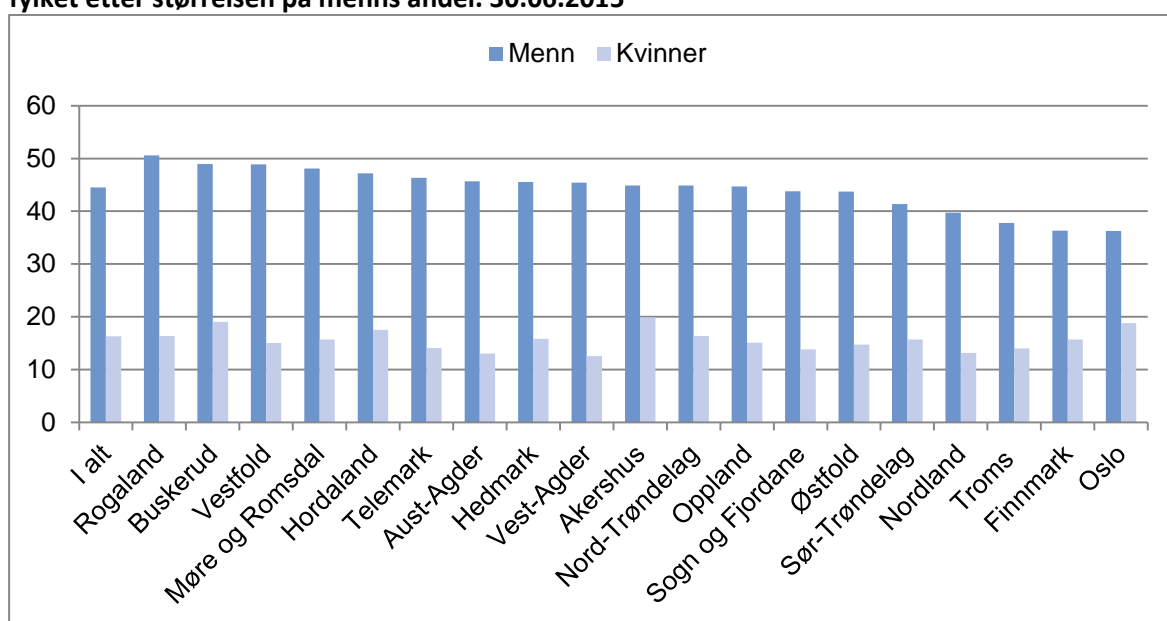
Rogaland har den høyeste andelen 62-66-åringene i forhold til det totale antallet alderspensjonister i fylket med 12,4 prosent. Lavest andel har Nordland med 9,0 prosent. Sogn og Fjordane har den

høyeste andelen alderspensjonister 85 år og over med 16,9 prosent, mens Finnmark ligger lavest med 11,7 prosent. Disse forskjellene har sammenheng både med forskjeller i uttaksadferd og i alderssammensetningen i fylkene.

Rogaland har også høyest andel alderspensjon sett i forhold til befolkningen i gruppa 62-66 år med 34,0 prosent. Troms er lavest med 26,2 prosent. Blant kvinnene er Akershus høyest, med 19,9 prosent og Vest-Agder lavest med 12,5 prosent. Se figur 5.

Tallene påvirkes ikke bare av uttaksadferd, men også av hvor mange som oppfyller vilkårene for å ta ut alderspensjon i hvert fylke. Se statistikkpubliseringen pr. 31. desember 2014 for mer om dette

Figur 5. Alderspensjonister 62-66 år. Kjønn og fylke. Andel av befolkningen 62-66 år i det enkelte fylket etter størrelsen på menns andel. 30.06.2015

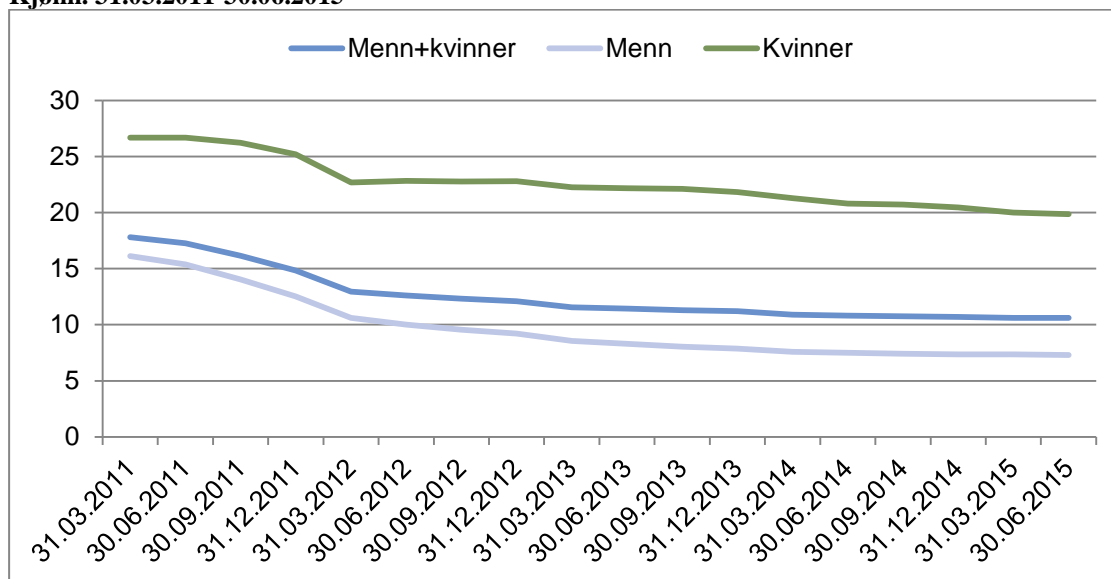

Gradert pensjon stadig mindre brukt

Av de 345 200 som mottok alderspensjon etter nye regler pr. 30. juni 2015 er det 10 600 som har tatt ut gradert pensjon. Andelen alderspensjonister 62-66 år med gradert pensjon blir stadig mindre, men nedgangen avtar. Ved utgangen av 1. kvartal 2011 var andelen 18 prosent mot 11 prosent ved utgangen av 1. halvår 2015. Uttak av gradert pensjon har vært mer populært blant kvinner enn blant menn. 20 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. halvår 2015, mens tilsvarende for menn var sju prosent.

Som figur 6 viser har både menns og kvinners andel med gradert pensjon gått ned siden den nye pensjonsordningen trådte i kraft 1. januar 2011.

Figur 6. Alderspensionister 62-66 år. Kjønn. Andel med gradert pensjon i forhold til alle med pensjon. Kjønn. 31.03.2011-30.06.2015

Av dagens alderspensionister i alderen 62-72 år har 342 500 hatt mulighet til å endre uttaksgrad. Av disse er det 17 000, dvs. 5,0 prosent, som har benyttet seg av denne muligheten siden de ble alderspensionister første gang. Andelen er 5,3 prosent for menn og 4,5 prosent for kvinner. Som forventet øker andelen som har endret uttaksgrad, med tiden som pensjonist. Det er pensjonister som har hatt vedtak om alderspensjon i mer enn fire år som har størst andel med endret uttaksgrad; hhv. 11,4 prosent av mennene og 7,9 prosent av kvinnene.

Stadig færre minstepensionister

Antall alderspensionister med minstepensjon ved utgangen av 1. halvår 2015 er 147 300, dvs. en nedgang på 7 100 fra utgangen av 1. halvår 2014. Nedgangen i minstepensjonsandelen skyldes en modning av pensjonssystemet¹ og at nye pensjonister i større grad enn tidligere har vært yrkesaktive. Den første årsaken er den viktigste for menn, mens den andre forklaringen i stor grad gjelder for kvinner.

Andelen minstepensionister i forhold til alle alderspensionister er 17 prosent ved utgangen av 1. halvår 2015 mot 30 prosent ved utgangen av 1. halvår 2006. Kvinnene utgjorde 87 prosent av minstepensionistene både ved utgangen av 1. halvår 2006 og ved utgangen av 1. halvår 2015. Andelen kvinnelige minstepensionister sett i forhold til *alle* kvinnelige pensjonister viser imidlertid stor nedgang i tiårs-perioden. Ved utgangen av 1. halvår 2006 var 45 prosent av de kvinnelige alderspensionistene minstepensionist mot 29 prosent ved utgangen av 1. halvår 2015.²

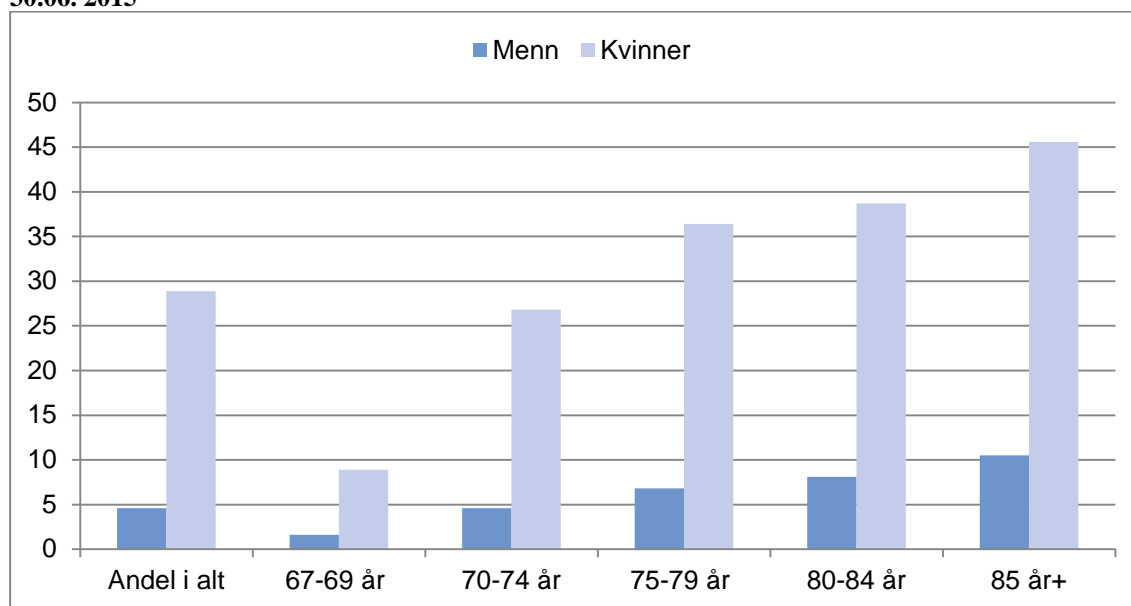
Figur 7 viser den store forskjellen i andelen minstepensionister, både kjønns- og aldersmessig. Vi ser at det ikke er så stor forskjell på de to aldersgruppene 75-79 år og 80-84 år, mens andelen gjør et

¹ Yngre fødselskull har hatt anledning til å tjene opp pensjonspoeng i flere år, fordi 1967 var første mulige år for pensjonsopptjening. De som er født i 1940 og fylte 67 år i 2007, er de første som har hatt anledning til full opptjening ved fylte 67 år.

² Definisjonen av minstepensjon ble noe endret fra 2011 bl.a. ved at ny AFP i privat sektor blir medregnet i pensjonen ved vurderingen av om den enkelte er minstepensionist.

hopp til den eldste aldersgruppa. Vilkåret for uttak av alderspensjon før 67 år er at man har tjent opp en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå ved fylte 67 år. Dette er årsaken til at det ikke finnes minstepensjonister blant 62-66-åringene, og aldersgruppa er derfor heller ikke med i alderskolonnene i figuren. Kolonna «Antall i alt» viser alle minstepensjonister som andel av alle alderspensjonister.

Figur 7. Minstepensjonister. Kjønn og alder. Andel av alle alderspensjonister i den enkelte aldersgruppe. 30.06. 2015

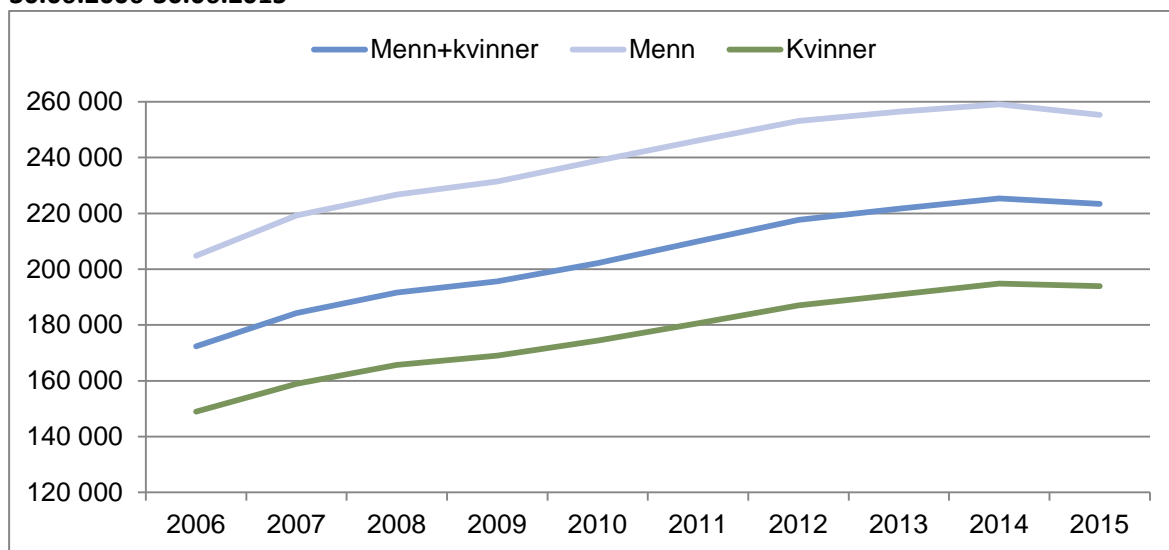
Kjøpekraften avtar blant alderspensjonistene i 2015

For første gang i 10-årsperioden sees en nedgang i den gjennomsnittlige årlige alderspensjonen, når vi omregner pensjonene med utviklingen i konsumprisindeksen. For menn er den årlige alderspensjonen 255 200 kroner pr. 30. juni 2015 mot 259 000 kroner pr. 30. juni 2014, dvs. en nedgang på 3 800 kroner eller 1,5 prosent. Pensjonen for kvinner har gått ned fra 194 800 kroner til 193 900 kroner., dvs. en nedgang på 900 kroner eller 0,6 prosent.

Nedgangen skyldes blant annet lav lønnsvekst i 2015, noe som medførte at økningen i grunnbeløpet fra 1. mai 2014 til 1. mai 2015 ble på 1,9 prosent. Alderspensjoner blir regulert med lønnsvekst fratrukket en faktor på 0,75 prosent, og alderspensjonistene fikk en økning i sine pensjoner på 1,2 prosent fra 1. mai 2015. Samtidig var prisstigningen spesielt sterk i juni. Økningen fra juni 2014 til juni 2015 var på 2,6 prosent.

Tallene viser en betydelig vekst i kjøpekraften blant alderspensjonister gjennom hele den siste 10-årsperioden, bortsett fra 2015. På lengre sikt har derfor alderspensjonister flest hatt god utvikling i kjøpekraften. I 2015 vil for øvrig årsveksten i alderspensjonene være høyere enn hva veksten i juni tilsier. Årsaken er at pensjonsreguleringen fra 1. mai 2014 var på 2,9 prosent. Det medfører at veksten i alderspensjonene for 2015 sammenliknet med året før vil være sterkere i perioden januar til april enn i perioden mai til desember.

Figur 8. Gjennomsnittlig årlig pensjon. Kjønn. Beløp i kroner omregnet med konsumprisindeksen. 30.06.2006-30.06.2015

Både blant menn og kvinner er det aldersgruppa 85 år og over som har lavest pensjon fram til og med 2010. Aldersgruppa 62-66 år, som kom inn da den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2011, har lavest pensjon både for menn og kvinner fra og med 2011. Dette skyldes først og fremst de fleksible uttaksreglene for alderspensjon, der pensjonen blir justert for gjenstående levealder på uttakstidspunktet. Tidlig uttak gir derfor lavere årlig pensjon. I tillegg er de fleste med gradert pensjon i aldersgruppa 62-66 år.

Tidliguttak har bidratt til lavere alderspensjoner

Det er fortsatt en økning i antallet som tar ut alderspensjon før fylte 67 år og som dermed får livsvarig lavere pensjon. Dette har også isolert sett bidratt til en reduksjon i gjennomsnittlig pensjon for alderspensjonistene totalt sett. Effekten vil gradvis øke etter hvert som de som har valgt tidliguttak gradvis blir eldre. At så mange tar ut alderspensjon tidlig, vil derfor føre til svakere vekst i gjennomsnittlig alderspensjon også i årene framover.

De som velger å begynne uttaket av alderspensjonen tidlig, vil til gjengjeld få alderspensjon i flere år. Reduksjon i alderspensjonene som skyldes tidliguttak vil derfor ikke vises som en reell nedgang i kjøpekraft, siden dette egentlig dreier seg om at den enkelte frivillig sprer pensjonsutbetalingene over et lengre tidsrom. I tillegg har det fra 2011 også blitt mulig å ta ut gradert pensjon. Mange av de som har tatt ut alderspensjon tidlig, fortsetter også i fullt arbeid ved siden av pensjonen. Alt dette gjør at tallene i tabell 1 vil undervurdere den reelle utviklingen i kjøpekraften blant alderspensjonister i perioden 2011-2015.

Tabell 1. Gjennomsnittlig uttaksalder blant alderspensjonister i alderen 62-66 år og 67-69 år i juni 2013, 2014 og 2015

Aldersgruppe	Juni 2013	Juni 2014	Juni 2015
62-66 år	63,1 år	62,8 år	62,6 år
67-69 år	67,0 år	66,8 år	66,6 år

Tabell 1 viser at alderspensjonistene i begge aldersgruppene i juni 2015 tatt ut alderspensjon 0,2 år tidligere enn i juni 2014. Vi anslår at dette isolert sett har ført til at gjennomsnittlig alderspensjon har gått ned ca. en prosent for alderspensjonistene i alderen 62-69 år fra juni 2014 til juni 2015. Denne gruppa utgjør 30 prosent av alle alderspensjonister. For alderspensjonister totalt sett har dette bidratt til en reduksjon i pensjonene fra juni 2014 til juni 2015 på 0,3 prosent.

Dette har også isolert sett ført til en nedgang i pensjonene fra juni 2013 til juni 2014. I 2014 observerte vi likevel en økning i gjennomsnittlig alderspensjon totalt sett, ettersom trygdeoppgjøret i 2014 ga en klart høyere vekst i alderspensjonene enn årets trygdeoppgjør.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening. Andelen med tilleggspensjon har økt fra 91 prosent pr. 30. juni 2006 til 96 prosent pr. 30. juni 2015. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Andelen økte fra 87 prosent til 94 prosent i 10-årsperioden.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 1. halvår 2015 er det 89 500 alderspensjonister som mottar skjermingstillegg, dvs. en andel på 10,5 prosent i forhold til alle alderspensjonister. Ved utgangen av 1. halvår 2012 var andelen 3,8 prosent.

Kombinert med uføretrygd

Både pr. 30. juni 2014 og 2015 er det ca. 2 600 personer som har alderspensjon i kombinasjon med gradert uføretrygd.